

Előfizetési feltételek:
helyben házhoz hord-
va vagy vidékre postán
küldve
Egész évre 6 frt — kr
Fél évre 3 frt — kr
Negyedévre 1 frt 50 kr

Hirdetések díja:
□ centiméterenként 3
kr. Kereskedők és gyá-
rosok külön árkedvez-
ményben részesülnek.
Bélyegdíj 30 kr.

Nyilttár sora 20 kr.

KÖZÉRDEK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Szerkesztői Iroda

és
Kiadóhivatal:

CIRNER ÉS LINGNER
Főter 38. szám alatt,
hova úgy a lap szelle-
mi részét illető köz-
lemények, mint az
előfizetések és
hirdetések bér-
mentesen küldendők.

Kéziratok nem adat-
nak vissza.

A-Vaskapu ünnepe.

Titáni munkát végzett a magyar nem-
zet ereje és intelligenciája.

Titáni munkát, melynek elvégzésére
kétezer év hiába pazarolta el emberek és
aranyok millióit, titáni munkát, melynek
babérajért hiába küzdöttek a római csá-
szárok vaskemény marcsona légiói és a
melynek elvégzésére hiába szövetkeztek
Európa nagy nemzeteinek legjelesebb
mérnökei, vízépítő technikusai.

A magyar nemzet elvégezte a munkát.

Ott, ahol Traján és Hadrián ró-
mai császárok vésték maguknak emléket
a sziklaszoros óriás köveibe és a hola
római munka- és akaraterő nem boldogult
a természet rengeteg őseréje fölött. Most
már akadálytalanul rohan a Duna hulláma
lefelé, s akadálytalanul járnak a legha-
talmasabb gőzhajók is azon a nyílt uton,
melyet a magyar technikusok vertek a
Duna medrében, a sziklák, félelmes zuha-
tagok, fenyegető zátonyok egész sora
között.

Ennek a munkának elvégzése volt
minden idők nagy mérnökeinek legna-
gyobb ideálja. Vásárhelyi Pál és
Széchenyi István gróf a század ele-

jén éveken át munkálkodtak e hatalmas
feladaton. Ki is jelölték a módját: az
egyetlen lehető módot, a melylyel itt a
természet alakulása fölött győzedelmes-
kedni kell; agitáltak, irtak, gyűjtöttek
munkát és pénzt, de kárba vesztett min-
den, mert az akkori munkaerővel lehe-
tetlen volt megközelíteni a víz alatt rej-
tőző félelmes szirteket, ezernyi évek ha-
jósainak rémeit és ellenségeit.

A pénz, a mit beleöltek, elveszett, de
az eszme, a munka magja megmaradt.
Azok a tervek, melyek e század elején
készültek, még a jelenkor technikusainak
is irányadóul szolgáltak s ez alapon in-
dult meg a további tervezgetés, a termé-
szet elleni nagy hadművelet kirajzolása
papíron és számokban.

A munkához újabb lökést a berlini
kongresszus adott, mely Magyarországot
bizta meg a Vaskapu-szabályozás keresz-
tül vitelével, hogy a Nyugat és Kelet
kereskedelmére nézve óriási fontosságú
vizi utat végre megnyissuk a hajó-
közlekedésnek.

Ez a megbízás ezentúl becsületbeli
kötelességünké tette a munka elvégzését.
Még csak a nagy koncepcziók és a

merész kezdeményezés embere, meg az
alkalom kellett hozzá.

A nagy koncepcziók és a merész
kezdeményezés embere megjött a Gond-
viselés kegyelméből.

Ez az ember **Baross Gábor** volt!

És megjött a magyarok jó istenének
áldásából a jó alkalom is.

Ez az alkalom a millénium!

Ilyen kulturmunkával kell befejezni
az ezer esztendő, hogy Európa népeit
figyelmeztessük arra, hogy itt egy oly
nemzet lakik, amelynek van elég ereje
ahhoz is, a mit nem tudtak elvégezni
sem a római légiók, sem kétezer év
összes nemzedékei.

Baross kiadta a jelszót, s az ő erős
kezében olyan rohamosan folyt a munka,
hogy az országgyűlés megszavazta a 15
milliót, a miniszterium elkészítette a tervet
egy év alatt s még az év őszén a nem-
zet nagy örömrivalgása és egész Európa
figyelme közt maga Baross Gábor
nyomta meg azt a villamos csengettyü-
gombot, mely az első roppant szikla-
tömböt robbantotta ki a Duna mélyéből.

Baross sietett, talán érezte, hogy siet-
nie kell, mert kidőlt a munkában, s

TÁRCZA.

A tudomány tévedései.

A magyar természetvizsgálók vándorgyű-
lése néhány nappal ezelőtt folyt le s Ma-
gyarországnak kevés kivétellel összes ter-
mészetudósai összegyűltek az ország fővá-
rosába, hogy a tudomány újabb haladásáról
számot adjanak.

Csodával áll meg az ember a gyengének
és végesnek ítélt emberi szellem hódításai
előtt, s kéjjel olvassa a természet hét pe-
cséttel lezárt könyvének titkait, mikor a
saisi fátyol egy pillanatra föllebben. A ké-
tely egy pillanatra megszűnik, s az ember
közelebb érzi magát a természethez. Érti
erejének hatalmát, akaratának hódításait, s
egy pillanatig azt hiszi, hogy nincs előtte
lehetetlenség.

De mihelyt a nagygyűléseknek vége van,
s a tudomány munkásai dolgozó asztalukhoz
sietnek, kétségbeesve érzik tehetetlenségüket
a végtelen természettel szemben, s minde-
nik előtt megjelenik Faust, a nagy skepti-
kus, aki végigtanulta mindazt, amit emberi
elme befogadni képes, s mindezt csak azért,
hogy akkor lássa be törpeségét. A legna-
gyobb sikerekre nem is céltudatosan jutott
a tudomány, hanem véletlenül, sőt mikor
már a véletlen segítségével el is érte, leg-

többször hosszú ideig nem is tudja ezt. A
tudományos haladás legtöbbször nem egyéb,
mint a véletlen sikerek láncolata s az em-
ber hangyaszorgalommal nem képes olyan
fölfedezésre jutni, aminőhöz esetleg a sze-
rencsés véletlen elvezetheti; ahová az em-
ber a tudomány mezején el akar érni, az
mind távolabb esik tőle, minél inkább ha-
lad feléje, s sohasem tudja, hogy azon az
uton, melyen megindult, hová fog eljutni.

Andersen az egyik legszebb meséjében
elmondja, hogy volt egyszer egy királyfi s
egy szegény fiú, akik távolból harangszót
hallottak s elindultak, hogy a harangot meg-
találják. Mentek árkon és bokron keresztül,
de a harangot nem találták meg, mert az
nem is létezett s a harang a saját szi-
vükben hangzott. Találtak azonban a ha-
rang helyett annyi kincset, hogy gazdagon
tértek haza.

Körülbelül hasonló sors érte az ember-
riséget a tudomány birodalmában. Az ember-
riség is azt hitte, hogy a harangszó után
ment, míg végre hosszas bolyongás után
belátta, hogy fantomot kergetett s hogy az,
amit elért, egészen más volt, mint amit ke-
resett. Az emberiségnek azonban nincs oka
megbánni ezeket a tévedéseket, mert sok
igazság megértéséhez vezettek. A munka
nem vesztett kárba s a tévedés kincsek for-
rása lett. Minden tudománynak, igaz, meg-
vannak meghiusult álomképei, de a tévedé-

sek közül nem egy igazi áldás lett az em-
beriségre.

Ne menjünk messzebb, mint arra a fasczi-
náló hatásra, amelyet az arany gyakorolt
az emberiségre. Egyiptomból, a chemia ősha-
zájából ment át Arábiába az a törekvés,
hogy értéktelen, vagy aránylag kevés ér-
tékű fémekből aranyat állítsanak elő. Az
arabok hozták a chemiát, vagy mint ők ne-
vezik, az al-chemiát Spanyolországba, ahol
bámulatosan kifejlődött. Akármint nevétsé-
gesnek tartják is ma az alchimisták törek-
vését, azért mégsem szabad szándékos csa-
lással vádolni őket. Komoly tudomány em-
berek, minő aquinói Szent Tamás és Al-
bertus Magnus, voltak hivei, sőt Verulam
Baco, Spinoza és Leibnitz sem tudta magát
teljesen elszakítani tőle s nagy Frigyes
minden skeptícizmusa mellett is, amelylyel
az alchimia iránt viseltetett, tizezer tallért
áldozott a művelésére. Lecor korának egyik
pénzügyi kapacitása VII. Károly francia
király uralkodása alatt mesterséges uton ál-
litott elő aranyat, azaz hamis pénzt vere-
tett. És Zsigmond királyunk második neje
Borbála, megengedte, hogy mesterséges
ezüstöt, azaz réznek és arzénnek keverékét
használjanak fel a pénzverésnél. Az egyház
ugyan üldözte az alchimistákat s azzal vá-
dolta, hogy az ördöggel állanak összekötte-
tésben, de az arany után való szertelen so-
várgás mindig nagyobb volt, mint akár a

nem érhetette meg a végét a hatalmas nemzeti munkának.

Mi, hála Istennek, megértük!

Millió, meg millió métermérszára megy az a kötőmög, melyet a Duna mélyéből kiobbantottak, kizúztak földrengető kalapácsokkal, százmétermérszás vésőkkel. A Duna medre megtisztult; egész hegyeket hordtak el a helyükről s tették másfelé, ahol ismét gátat építettek belőle a rohanó és mindent elpusztítani akaró vizáradat ellen.

A munkát azonban befejeztük. Megértük azt a hatalmas pillanatot, amit a híres Mont-Blanc alagut építői éreztek és átéltek, mikor a kétfelől egymás felé haladó alagútban az utolsó szikla is ledőlt s a kétfelől összetalálkozó emberek örömlükben sirva borultak egymás kebelére.

Ilyen pillanat lehetett az, mikor a másfele terelt Duna folyó hatalmas zsilipjét felobbantották s a rohanó hullámok mint valami bős hadsereg üvöltve tértek vissza régi, de immár megmélyített, kiszélesített és hajózhatókká lett medreikbe.

A magyar vízépítők esodamüvet alkottak.

Tavaly a német császár hívta meg a világ nemzeteit a kiel csatorna megnyitására s a világ egyik esodájának kiáltották ki azt a munkát, mely tisztán a német technika diadala. Mennyivel nehezebb volt a mi munkánk! Ott csak a puha anyaföldet kellett kotorni, amelyet a munkás láthatott, ásóval, csakánynyal megközelíthetett. Itt a hullámok alatt rejtőző, láthatatlan vaskemény sziklakat kellett lebontani és kihordani a Duna

medréről. Az a munka ott Kiel ben elkészült 40 év alatt, a mienkhez öt esztendő elég volt, s ma már mi hívjuk Európát a magyar vízépítők diadalünnepére.

És nekünk még egy diadalunk van ebben

A magyar nemzetre nézve beláthatatlan közgazdasági fontossággal bír ez a mű, mert a magyar nemzet a neki adott jognál fogva, a reá rótt kötelességnél és a becsülettel és diadallal elévgezt munkánál fogva uralkodik az Alduna legnagyobb hajózható vizi útján, mely a Nyugot kereskedelmét közvetíti a kelet felé.

Nemzetközi egyezmények a Dunát szabad kereskedelmi uttá teszik mindenkire nézve, de a nemzetközi egyezmény a Vaskapu megnyitóját uralkodóvá teszi azon a folyamrészen, amelyet saját erejével, saját anyagi kockázatával és saját tudásának javával megnyitott a közlekedésnek minden időre.

A Vaskapun át minden idegen hajó vámot fizet a magyar nemzetnek s minden magyar hajó vám nélkül haladhat el a magyar árucikkkel. És éppen ebben rejlik a közgazdasági diadal.

A mi idegen cikket visznek a sokkal olcsóbb viziúton lefelé, az megvámolva jóval drágábban kerülhet az aldunai országokba, míg a magyar ipar gyártmányai, a magyar föld terményei nagy kedvezményekben részesülnek s így olcsóbb áráikkal uralkodni fognak az aldunai piacokon.

Ez a mi jutalmunk a nagy nemzeti munkáért.

A jövő hónap végén világra szóló

ünnepen adja át a magyar király a Vaskaput a világforgalomnak. Vendégeink lesznek idegen uralkodók, a német császár, a román és szerb királyok, a nagyhatalmak követei, a magyar nemzet kitünőségei a nagy ünnepen s Orsova történelmi nevezetességű vidéke ismét egy nagyjelentőségű esemény színhelye lesz, melyet nemcsak a nemzet története fog diadalként följegyezni, hanem a világ krónikái is.

És föl fogja jegyezni a krónika azoknak a magyar technikusoknak a nevét, a kik e titáni munkában a magyar nemzetnek szereztek diadalt, nagyobb, mint egy véres háboruban való diadal, mert az a munka a békének munkája volt a nemzetek békéje érdekében.

Hála nekik, a kik a munkában közreműködtek. Hála a zseniális mérnököknek és hála az utolsó kőkotró, teherhordó munkásnak is, mert mindenkük munkája dicsőséget hozott nekünk, dicsőséget a magyar nemzetnek.

És a mű hirdetni fogja erőnket, nemzeti intelligenciánkat és áldozatkészségünket s örök időkre áldása lesz a magyar iparnak és kereskedelemnek.

Ugy lesz, mert úgy akarjuk!

A temesvári beszéd.

(V.) Délmagyarország politikai meghódítása régi vágya már a nemzeti párt vezérének.

Meghordozta ő már e tájon a harcra hívó véres kardot máskor is. Zászlóját kitűzte ő itt régebben is, csak hogy zászlójának akkor más volt a színe s más volt neve a pártnak, amelynek eszméivel választási hadjáratra indult.

A mérsékelt ellenzék tanait hirdette Te-

földi büntetések, amelyekkel sújtották az alchimistákat, akár mint a tulvilágiak, melyekkel fenyegették őket. A bölcsék követ akarták megszerezni, azaz azt a követ, amely minden fémot, melyhez hozzá keverik, aranyvá változtatna. A kérdések kérdése tehát a bölcsék követének megtalálása volt.

A bölcsék köve után való vágy még növekedett, mikor híre járt, hogy az nemcsak aranyvá változtatna a fémeket, hanem örök ifjúságot adna boldog tulajdonosának. Alig volt korszak, mely természettudományi kérdésekben hiszekegyebb lett volna, mint a középkor, amely mindent misztikus homályába burkolt. A bölcsék követéről legszivelebben allegóriákban és hasonlatokban beszéltek, s ha valaki véletlenül különös vegyi reakciókra akadt, az a kísérleteit legnagyobb titokban tartotta; a többi vetélytárs aztán szentül meg volt arról győződve, hogy az illető már nyomában van a bölcsék követének. Az egész középkor abban a véleményben volt, hogy III. Eduárd angol király a Franciaország ellen indított háborujának költségét mesterséges aranyból fedezte s hogy 1648-ban III. Ferdinánd magyar király higanyból s valami vörös porból, melyet egy alchimista adott neki, nyilvánosan aranyat készített s hogy egy ilyen módon készült aranyérem örök időkre eltévedett a bécsi császári kincstárba, ahol az most is

még megtalálható. A magyar királyok közül Rudolf, III. Ferdinánd és I. Lipót tűnt ki, mint buzgó alchimista, s nem volt Európában udvar, amelynek meg ne lett volna a hivatalos alchimistája. Csakis a XVIII. század második felében sikerült a legjelesebb vegyészeknek, mint Lavoisurnak, Cavendishnek stb., új irányt jelölni a vegytan számára s a bölcsék követének fantomját megsemmisíteni.

A sok experimentálásnál nem egy olyan fölfedezést tettek, amelyet kezdetben figyelemreméltónak sem tartottak, amelyek azonban nagy súlyt és fontosságot nyertek akkor, mikor a vegytannak új alapjait a múlt század végén komoly tudósok megvetették. Alchimia nélkül, amely az összes anyagokat át-meg-át-dolgozta, új meg új alakban állította elő, semmiesetre sem lendült volna úgy fel a vegytan, mint ahogy néhány évtized alatt föllendült. Így azonban nagyon lehetett értékesíteni a bő tapasztalatokat. A higanykloridot, a higanyoxidot, az ezüstnitrátot, a salmiakot, a réz- és vasvitriolt már Dzsabir, a híres arab tudós ismerte és felhasználta a VIII. században Krisztus születése után. Ez a híres tudós nagyon sok fontos vegyi proceszust ismert már; ő állította elő először a füstölő kén-savat, a salétromsavat, a királyvizet, amelyben feloldotta az aranyat. Albertus Magnus ismerte a kén vegyi reakcióját, amelyeket

bizonyos fémekre gyakorol. A XV-ik században Valentius, akinek a vegytan minden fantasztikus kísérletei dacára is nem egy érdekes fölfedezést köszön, új alapokra fektette a vegybontást és vegyelemzést s Paracelsus megvetette a gyógyszer-tan alapjait.

Némely kísérlet, amelyet az anarchisták kezdtek, különösen fontos eredményekre vezetett. Brandt, a híres hamburgi alchimista, 1674-ben egy folyadékot kísérelt meg összeállítani, amelyvel az ezüstöt aranyvá változtathatná. Ha ezt az elixirt nem is találta meg, híres lett arról, hogy fölfedezte a foszfort, amelyet eddig nem ismertek. Miután az alchimisták szokásához híven a fölfedezését titokban tartotta, egy másik alchimistának, névleg Kunckelnek, sikerült ezt Brandt kísérleteitől eltérő módon újra fölfedezni. Kunckel nevéhez, aki kezdetben gyógyszerész volt s mint svéd bányatanácsos halt meg, egy másik fontos fölfedezés emléke is fűződik, tudniillik az aranyrubinüveg előállítása. A brandenburgi nagy választófejedelem a Potsdam mellett levő pávaszigeten üveghutát állított fel, amelyet utóbb Zechlinbe vitetett át. Ennek igazgatójává és vezetőjévé 1669-ben meghívta Drezdából Kunckelt, aki 1688-ig igazgatója is maradt. Vegyi kísérletei közben az aranykloridot óriási hőségben üvegmasszával vegyítette s ily módon állította elő azt a győ-

mesvárott s Verseczen a nyolczvanas évek derekán. Tisza Kálmán — a Ház asztalára letett plakát, mint bűnjel kíséretében — azzal vádolta akkor az ország színe előtt Apponyit, hogy a délvidéki nemzetiségek alvó szenvedélyeit ébresztgeti. Most, több mint tíz év után, nem esett újra e hibába, csak három tekintetben tett engedményt Temesvár vegyes ajku lakosságának.

Az egyik engedmény az volt, hogy a közjogi aspirációk zászlóhordozója s a hadsereg elnémetesítő befolyásának nagy ostromozója német nyelven igyekezett rabbá tenni hallgatói szívét.

A másik engedmény abban állott, hogy a délvidéki német, szerb és oláh nyelvű lakosság közhangulatát okosan respektálva, ugynevezett nemzeti politikájáról keveset beszélt.

A harmadik engedmény a nemzetiségi kérdésnek feltűnő hangoztatása volt. Beismerjük, hogy e kérdésben egészen korrekt volt Apponyi gróf álláspontja; de nem volt benne semmi új, mert hogy a magyar nemzet s a magyar politikusok nem az elnyomásnak, nem az erőszaknak, nem a jogtiprásnak politikájával éltek idegen nyelvű honfitársaikkal szemben, arról a nemzetiségi törvény s e törvénynek mindenkor igazságos végrehajtása tanuskodnak.

Ha ennek daczára Apponyi azzal kecsgettette hallgatóit, hogy csak az ő kormányrajutása nyitja meg előttük egy boldogabb korszak kapuját: ugy ezt a dicsekvést azért ítéljük el szigoruan, mert e hatásadászó mondasban a 67 óta szolgált valamennyi magyar kormány nemzetiségi politikájának kárhözvátása foglaltatik.

A laczfalusi pópá kecsgetheti ilyesmivel vereit, de magyar államférfiu nem, mert akkor könnyelműen oly aranyhegyeket ígér, amelyeket a nemzeti érdekek súlyos sérelme nélkül nem válthat be soha.

A nemzetiségi tulzók, a kiknek eszét elvette a gyűlölet, Apponyi temesvári beszé-

déből becses adatokra és bizonyítékokra tehetnek szert a történeti magyar állam ellen folytatott harcaikban.

Igy hozzák ellentétbe a napi politika érdekei Apponyit brüsszeli szereplésével, a mikor a művelt nemzetek képviselőinek tanácsában nemes hévvel védelmezte meg nemzetét az elnyomó, beolvastzó, erőszakos politika vádja ellen, a melyeket most ő maga emelt a kormány ellen jogtalanul s igazságtalanul.

A nemzetiségi kérdés felvetése Temesvárott, meglehet, ügyes korteskedés volt, de a magyar nemzet igazságos ügyének nagyon ártott. Nem annyira abban, a mit mondott, mint az által, a mit elhallgatott s elmulasztott.

Mert az éremnek két oldala van. Hamár a nemzeti párt vezére jónak látta Temesvárott a magyar állam s a magyar kormány kötelességeiről beszélni a nemzetiségi kérdésben: annál inkább kötelessége lett volna elítélni és megbélyegezni a nemzetiségi tulzók aknamunkáját az édes közös haza ellen, a melynek neve ezer év óta Magyarország, s mely magyarok nevére van beírva a történelem telekkönyvében.

Megcsillogatva nemzetiségi hallgatói szeme előtt a nemzetipárti politika diadalából rájuk háramló temérdek mennybéli jót, a magyar állam ellenségeinek is bátran oda kiálthatta volna: „El a kézzel!”

Mert az igazságos és méltányos állami politika szükséges váltáról oly vulkánikus talajon állva beszélt, a melyen nem egyszer érzik meg a föld gyöngye remegésén a haza s a nemzet ellenségeinek titkos, alattomos, földalatti működése.

Ne gondolja senki, hogy a nemzetipárt vezérének e megbocsáthatatlan mulasztását csak a mi szemünk vette észre. A Horváth Gyula lapja is szomorodott szívvél konstatálja ezt tegnapi számában; pedig ez újságról nem mondhatja senki, hogy a nemes grófnak nem a legszenvedélyesebb és legállhatatosabb széptevői közül való.

A hallgatás s az elhallgatás különben nagy szerepet kezd egy idő óta játszani Apponyi politikájában. Ime, Temesvár már a második hely, ahol a nemzetipárt vezérének egyetlen szava, egyetlen hangja, mozdulata, gondolata sincs a néppárti törekvések nyilvános megbélyegzésére.

Valljuk meg azonban, hogy végre is gyöngédtelenség és hálátlanság lett volna Apponyitól Zichy Nándor nemzetellenes politikája ellen fordulni, mikor a temesvári szószerk körül éppen a néppárti választók teljesítették a testőrségi szolgálatot.

A temesvári beszédnek volt még egy érdekes része: Apponyi gróf megkísérelte elháritani magától a felelősséget a parlamentben s az új képviselőválasztásoknál kitörendő elkeseredett, szenvedélyes, kiméletlen harczokért.

Ő a béke olajágával kezében lépett politikai ellenségei közé. De a mamelukok töviskoronát tettek a fejére, veres köpönyeget akasztottak reá s kigunyolták őt, nyelvüket öltögetve felé, a miért az isten-békéjét hirdeté.

Óh igen, a sokat emlegetett treuga dei! Hogy meghiusult, arról szegény, ártatlan Apponyi nem tehet.

Az ország azonban tisztában van, hogy a hatvanhetes pártok közeledését ki akadályozta meg?

Ki riadt fel álmából Horánszky szépsi békés beszédére? Ki ijedt meg, hogy a nemzetipárt békülékeny elemei a pártütésben „már ennyire mentek?” Ki szállott szembe elszántan és mérhetetlen keserűséggel szívében a párt fuzionalista elemeivel Ipolysághon? Ki czáfolta meg, ki dezavualta, ki gunyolta ki Horánszky Nándort? Ki vetette magát a néppárt karjaiba, hogy eléggessen a háta mögött minden hidat? Szapáry Gyula nem az Apponyi magatartásáért mondott-e le kedves álmáról, a 67-es elemek tömörítéséről? S nem őt vádolta-e nyíltan, a pártértekezleten, a fuzionális törekvések meghiusulásáért?

nyörű vörös üveget, amelyből az üvegporakat és korszókat kőszörültette, amelyeket ma is „Kunckelüveg” név alatt ismer a világ.

Sokkal fontosabb volt egy másik alchimistának, névleg Böttgernek a fölfedezése, aki szintén mint gyógyszerész kezdte meg alchimista kísérleteit, s mint a meisszeni porcellángyár igazgatója halt meg, melynek ő volt az alapítója. A bölcsek követ kereste s e helyett a porcellánt találta meg. Pátensek még akkor ipari termékekre nem léteztek s azért a szász választófejedelem meghagyta neki, hogy a gyártás módját tartsa titokban. Böttger e helyett 1711-ben berlini tudósokkal levelezést kezdett, de ezt fölfedezték s a választófejedelem e miatt elfogatta. Ez azonban nem használt már semmit, mert a porcellángyártás nem volt többé titok.

Mint a vegytan a bölcsek követ, ugy kereste a matematika a kör négyszögesítését. Fenmarad az utókor számára a 2000. évből Krisztus előtt egy papyrustekeres, amely már ezzel a problémával foglalkozik s utóbb a babiloniak, föniciak és a zsidók matematikájának fő czélja volt ennek a feladatnak megfejtése. Az első azonban, aki ezzel komolyan foglalkozott s tudományos alapon akarta megoldani, Archimedes volt. Ily módon nem egy nagy matematikai igaz-

sághoz jutottak el. Archimedes hatása a középkorig megmaradt a matematikában s a kör négyszögesítésének kérdése egész a legújabb korig csábította a tudósokat. A legújabb kor elején ismét Gregory Leibnitz, Newton s 1639-ben Andrian Mathies foglalkozott vele, legutóbb Wierstrass.

Ha az ember a matematika haladását Archimedestől Wierstrassig figyelemmel kíséri, azt fogjuk játni, hogy mindennek, amit elértünk, az volt a mozgató rugója, hogy ez a kérdés megoldassék.

Van még egy fantom, mit az emberiség évezredek óta kerget s ez a perpetuum mobile. Olyan gépet akarnak szerkeszteni, amelyet, ha egyszer megindítottak, örökké mozgató erőül szolgáljon. Meg akarták általa a munkaerőt és a fáradságot kímélni s míg az erő lényegét nem ismerték, a papíron a legbámulatosabb gépeket konstruáltak. És ennek a nagy fantomnak is megvan a maga üdvös jelentősége a kulturhistóriában. Nem is arról volt már utóbb szó, hogy a perpetuum mobile megalkottassék s azok a fizikai igazságok, amelyekhez az emberiség ily módon eljutott, bármily nagyszertek is, aránylag mégis sokkal kisebb jelentőségűek, mint azok, amelyekre a tehetetlenségének tudatára ébredő ember annak bizonyítására fordított, hogy a perpetuum mobile fizikai lehetetlenség. Minél inkább bebizonyult an-

nak lehetetlensége, annál fejlettebb lett a fizikai tudomány, s alig van érdekesebb valami, mint megfigyelni, hogyan rak a fizika köre követ, míg végre Mayer felállítja az erő alaptörvényét, hogy az erő egységes, s csak egyetlen erő létezik, amely más és más alakban nyilatkozik meg ugyan, de az csak formai különbség és nem lényegi. Az erő létrejötte és megszűnése az emberi hatalomtól független, s ami a világot mozgatja, nyilvánuljon az bármilyen alakban is, csak egyetlenegy erő különböző megnyilatkozása. Ez volt az a kardinális igazság, amelylyel Mayer a perpetuum mobile fantomját összetörte. A véges embernek meg kell elégednie véges erejű gépekkel, s a végtelen perpetuum mobilét át kell engednie a végtelen természetnek.

Volt a fizikának egy más álmképe is, amelynek kergetése közben sok nagy eredményt ért el a tudomány. Ez az a hit volt, hogy nem létezhetik a természetben légüres tér. Több mint harmadfél száz éves tévtan volt ez, míg végre a levegő összes fizikai és khémiai tulajdonságainak kikutatása után Galilei és Torricelli megezáfolta akkor, mikor ennek a tévtannak, az ugynevezett horror vacuainak bizonyítására már minden lehelő módot megragadtak. A hőmérő, a légsulymérő ezeknek a meghiusult kísérleteknek eredménye.

Bizony, a késhegyig menő politikai harcért első sorban a nemzeti párt vezére lesz felelős, ha ily harcoktól nem menti meg a nemzetet a maga józansága s az isteni gondviselés.

Színház.

Szombaton e hó 19-én „Rika“, Szabados Béla kedves zenéjü operette-je került színre és pedig, mint a színlap fején kompakt betűkkel jelezve volt: D. Vlád Gizella felléptével. Ehhez egy pár szavunk van. Tudomásunk és az előleges színi értesítés szerint is Vlád Gizella szerződött tagja a társulatnak, az említett jelzést pedig csak vendég művésznökkel — és művészekkel — szemben szokásos használni. Igaz, hogy ő mellékesen az igazgató neje is; igaz az is, hogy Deák Péter ur társulatának női részét oly módon szervezi évek óta, hogy neje messze kimagashik — viszonylagosan — a többi női szereplők felett, ami éppen nem szolgál társulatának előnyére és részben okozója sok üres háznak; az is köz tudomásu, hogy a szép directrice csak akkor játszik, ha éppen kedve tartja; de hát ezek már magukban elég nagy előnyök — reá nézve s így szükségtelen, minden szokás ellenére, még azzal is kiemelni társulói fölött, — kik ugyancsak huzzák Thespis kordejának igáját — hogy felleptét, esemény-számban, a színlap külön is hirdesse.

És lám, a külön hirdetett fellépést megelőző hosszú pihenés nem volt előnyös a szép asszonyra, mert „Rika“ szerepet szépen és jól játszott ugyan, szépen is nézett ki, mint mindig, de a közönség dédelgetett kedvence nem énekelt jól, szabatosan; kellemes hangját nem tudta érvényesíteni; első felvonásbeli belépő dala sikerült, de azután elvesztette lába alól a talajt és a fardhatatlan karmester sisiphusi munkája dacára a hangvételt többé el nem találta.

Elvezetés volt Balogh a polgármester pompásan megjátszott szerepében; józú alakokat nyújtott Német a város dobosában és a detektivben; igazi kőbor komédiás alak

Ilyen tévedésnek köszönhető Amerika fölfedezése is. A középkor egész földrajzi tudománya azzal foglalkozott, hogy az Indiába vezető utat nyugat felé megtalálja. Azt tudták, hogy ha nyugat felé elindul a hajós, végre is elér Ázsia keleti partjára, de hogy Európa és Ázsia közt még egy nagy világ-rész legyen, erre gondolni sem mertek. E helyett azt hitték, hogy India tizszer akkora, mint amekkorának tényleg bizonyult s földrajzi fekvését oda helyezték, ahol Mexikó van. Azt hitték ennek a tévedésnek folytán, hogy rövidebb uton érik el Indiát, ha nyugat felől közelítik meg, mint hogy ha kelet felé indulnak el. S ez a földrajzi tévedés volt Columbus első expedíciójának indító oka.

És még száz, meg száz ilyen példát hozhatnánk fel, melyek mind azt fogják bizonyítani, hogy a tudománynak még a tévedései is kiszámíthatatlan haszonnal jártak az emberiségre, s ki tudja, hogy amit ma tudományos kérdésekben igaznak ismerünk el, nem egy óriási tévedés-e. De még ez a tévedés is vigasztaló, mert a tapasztalat szerint épp a tévedések a legbővebb forrásai az igazságnak.

volt Árkosi, mint állatszeldítő; és szépen énekelt Szabó a cigány legény szerepében, valamint nagyon jó volt maszkja is; kár, hogy a különben intelligens embert örökös lámpaláz tartja fogva, ami nagy hátrányára van játéknak; ha ezt le bírná vetközni, talán játszani is tudna.

A kar, miut rendszeren, fegyelmezetlen volt és uton-tul sok kényelmet és izetlen trefát engedett meg magának.

Az előadást elég szép számú közönség nézte végig.

Vasárnap délutáni előadás: „A vén bakancsos“ ment. A délutáni előadásokról már több ízben elmondottuk véleményünket és így ezzel bővebben nem foglalkozunk.

Este: „A tót leány“, Almási Tihamér közkedveltségű népszínműve vonzott szép számú közönséget a színházba, mely igen jól is mulatott a jó előadásban. A szereplők egytől-egyig jól megállottak helyüket; első sorban Balogh István, ki Kospál szerepében valódi kabinetalakot nyújtott és tuzástól ment pompás játékkal folytonos derűtségben tartotta a közönséget. Vlád Gizella ennivaló szép Hanka volt; jól játszott, dalaif szépen énekelte és a tót táncokat Szabóval (Miso) kedvesen lejtette; meg is kellett újrázniok. Jól játszott meg az elkéseregett Bandi szerepét Árkosi, a magát kellett Julist Zoltán Olga; józú alak volt a pipogya férj szerepében Német, igazi törülmetszett szípirtyó Mikeinés megfelelően járultak az est sikeréhez: Gyárfás, Sipos Gizella, Mezei, Nagy Vilma. Az előadás összevágó, a rendezés jó volt.

Hétfőn este „Az arany embert“ láttuk általánosságban olyan jó előadásban, mely a társulatnak csak becsületére válik. Gyárfás (Timár), Balogh (Krisztyán), Német (Brazovics), Nagy Vilma (Brazovicsné), Mezei (Fabula) kitűnően játszották meg szerepüket, — élvezhető alakítást nyújtottak Árkosinés (Timea), Mikeinés (Peréza), Szabó (Kadisa) és nem rontották az összejátékot Sipos Gizella és Mikei Rózsika, ámbár az osztályrészükbé jutott szerepek (Athalia és Noémi) meghaladják fejlődésben levő tehetségüket. Az előadást — mely Nagy Vilma jutalmára ment — zsufolt ház nézte végig.

Kedden Beóthy László énekes bohózata, „A három Kázmér“ csinált ismét telt házat. A darab meglehetősen pikáns, de nem szűkölködik mulatságos helyzetekben és a majdnem teljes számban működő személyzet vállvetve és sikeresen törekedett a közönséget folyton derült hangulatban tartani.

Vegyes hírek.

— **Jávorik Lajos** őrnagy, a helyben állomásozó honvéd-zászlóalj parancsnoka, e hó 23-án 8 heti szabadságidőre városunkból eltávozott. Távolléte idejére a zászlóaljparancsnokságot Foglár József százados, törzstiszt-jelölt ur vette át.

— **A Budapest** fő- és székvárosban e hó 14., 15., 16. napjain tartott orvosi kongresszuson városunkból dr. Botz József kórházi igazgató és dr. Mátyás Mihály járásorvos voltak jelen.

— **Kaszinó-költöztetés.** Városunk egyik nagyon is régi társadalmi kérdése immár aktualissá válván, amennyiben úgy az uri, mint a polgári kaszinó a határozati javaslatot elfogadta: az ujonnan épült díszes épület is e hó 26-ára teljesen elkészül, hogy aznap a költözést meg is lehet kezdeni.

— **Városi közgyűlés.** Nagy-Enyed város képviselő-testülete Kovács Gyula polgármester elnöklete alatt e hó 21-én hétfőn délelőtt közgyűlést tartott, melyben a városi új szervezeti szabályrendeletet megállapították, továbbá az 1897. évre szóló költségvetési előirányzatot. A városi képviselő-választó-jogosultak névjegyzékének összeállítására bizottság lett kiküldve Horváth József városi főjegyző elnöklete alatt Szilágyi Farkas, Deli Ödön, Dombrovsky Albert, Danes Mózes és Mátyás Lajos városi képviselők személyében, igazoló választmányi tagokul dr. Magyar Károly és Lázár István képviselőket választotta meg a közgyűlés. Fodor János egyetemi hallgatónak segélyképp 30 frtot szavaz meg a közgyűlés egyszersmindenkorra. Végül Sombori Sándor rendőrkapitány az összes szavazatok elnyerésével a törzspolgárok közé választatott.

— **Felhívás a szülőkhez, valamint a tanoncokat tartó kereskedők és iparosokhoz.** Felhívjuk a szülőket, valamint a tanoncokat tartó kereskedőket és iparosokat, hogy a még iskolába be nem iratott gyerekek, illetőleg tanoncok beiratását e hó végéig annál is inkább eszközöljék, mert az ezt elmulasztók az iparhatóság által szigoruan fognak büntettetni.

— **Jutalomjáték.** Német Jánosnak, szintársulatunk egyik legtehetségesebb tagjának, pénteken, e hó 25-én lesz jutalomjátéka. Színe kerül ez alkalommal Szilágyi e helyütt rég nem adott „Czigány“-a, melyben a jutalmazottnak kitűnő szerepe van, és előkészületen Munkácsy világhírű festménye, az „Ecce Homo“. E helyütt is felhívjuk közönségünk figyelmét ez előadásra, mert a pártfogást Német János, ki kitűnő alakításával annyi derült órát szerzett a közönségnek, nagyon is megérdemli.

— **A nagyenyedi állami polgári** leányiskolában az 1896–97. tanévre beiratkozott az I. osztályba 33, a II. osztályba 39, a III. osztályba 25, a IV. osztályba 30 tanuló, továbbá 5 magántanuló; összesen 132. A tanulók száma egygyel több, mint a múlt tanév elején volt; a vidéki tanulók az egész létszám 42%-át teszik.

— **A járdakövezés** városunkban már befejezéshez közeledik; ez évben, mint értesülünk, több járdakövezést nem eszközöltetett a városi tanács. A magyar-utcai két átjáró kövezése is maholnap készen lesz; ezzel városi közönségünknek egyik régi ohaja teljesülésbe ment.

— **Vizakna r. t. város tisztújító közgyűlése.** Az idő vasfoga ismét leörölt 6 évet a szerény, esendes kis város közigazgatási életéből. Leörölt a nélkül, hogy falai között ezen idő alatt valamely világrendítő események adták volna elő magukat, de a nélkül is, hogy valami megrovási kalandon ment volna keresztül. Derék, hazafias tisztviselői kar igazgatta ezen idő alatt és polgárai önmagukat becsülték meg, midőn a f. hó 19-én Csató János kir. tanácsos, alispán elnöklete alatt megtartott tisztújító közgyűlésen minden intrika, korteskedés nélkül a régi tisztviselői kart tisztelték meg bizalmukkal. A közgyűlés csendesesen, higgadtan folyt le, ugyszólva egyhangu volt a választás első sorban a közbecsülésben és közszeregetben álló polgármester, Szócs József személyére. Egy-két állásnál volt minden nagyobb emotio nélküli szavazás; így a tisztügyi ügyészi állásra három pályázó kandidáltatott és pedig Szántó (magyar) Roth (szász) és Szébeni (ro-

mán), kik közül megválasztott szótöbbséggel Szántó. Szívbeli üdvözlőjük az új tisztikart, melynek névsora különben a következő: Polgármester Szócs József, I. tanácsos Ambrus Károly, II. tanácsos (gazdasági) Albu Miklós, pénztárnok Pávai József, ellenőr Brandesch Frigyes, számvéveő Fekete József, tisztí ügyész Szántó Sándor, városgazda Kovács József, rendőrbiztos Deézi Varga Árpád.

— **Jégkár-becslés.** Nagy-Enyed város határát ért nagy jégverés által okozott kár feletti becslést e hó 17. 18. napján eszközölték. A pénzügyigazgatóság részéről Czimmerer Béla kataszteri irodatiszt volt jelen, a városi adóhivatal részéről pedig Sass Albert ellenőr és Székely Ferencz adótiszt. Mint értesülünk, a városi határ egyes részeit a jégnek nagyobb avagy kisebb kárt okozata szerint vették fel — így gazdáink az adóleírásból részint egészen, részint pedig aránylagos részekben részesülnek.

— **Veszett kutya.** Karna községében a napokban egy düh-kóros kutya okozott nagy riadalmat, mely a tulajdonosnét és ennek kis fiát harapta meg. A sebesülteket a budapesti Pasteur intézetbe szállították, a dühös kutyát pedig lebunkózták.

— **Előfizetési felhívás.** Verseim első kötetét egy a sajtó, mint a közönség rokonszenvvel fogadta. Ez a körülmény biztat fel arra, hogy most, négy évvel az első kötet megjelenése után, egy második kötet verssel lépjek a közönség elé. Egyszerű dalok, igénytelen versek. Csöndes harmonia az ideál világából. Mindörökké egy lesz az én meggyőződésem: A költészet célja nem az, hogy az élet meztelenségét tárja fel, de sőt, hogy azt ragyogó színekkel eltakarja. A ki pikantiát, vagy érzékkábító szenvedélyt sováro, hasztalan veszi kezébe az én könyvemet. De a ki egy-egy pillanatra feledni akarja az élet bántó ridegségét, annak ez a verskötet hű barátja lesz. A kötet 1896. évi december 1-ére fog megjelenni mintegy 10 ivnyi tartalommal. Előfizetési ára egy példánynak 2 korona és 40 fillér. Előfizetési árak vagy hozzám (Barátos, Háromszek m.) vagy Czirner és Lingner könyvkiadó cégnek Nagy-Enyedre küldendők (1896. november 1-ig). Barátos 1896. szeptember 8. Szabó Jenő.

— **A „Pesti Hirlap“** sohasem érdemelte meg jobban jó hírnevét, közkedveltségét, mint a folyó évben. Olvasóinak legtöbbször nyújt és a lehető legjobbat. Oly fényes csoportot képez rendes munkatársainak névsora, hogy azzal ugyancsak egyetlen más ujság sem vetélkedhetik. Így, hogy csak a tárcza-rovatot említsük, melyre a „Pesti Hirlap“-nál oly rendkívüli gond van fordítva rendes szerződtetett tárczairói a lapnak: Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Ágai Adolf (Porzó), Tóth Béla, Kenedi Géza (Quintus), Murai Károly, Gerő Ödön (Viharos), Kóbor Tamás, akikhez a tárczairó külső munkatársak egész gárdája csatlakozik. Vezércikkírói közé visszakerült a kedvelt publicista Beksics Gusztáv. Színház, sport, vegyes és hirrovata elismerten a leggazdagabb. Szerkesztői üzeneteivel egyedül áll a hirlapiródalomban. De egyedül áll az előfizetőinek nyújtott kedvezményekkel is, melyek sorából kiemelkedik a „Pesti Hirlap Naptára“, ez a dús tartalmu, gazdagon illusztrált nagy almanach, melyet minden előfizető teljesen díjtalanul kap karácsonyi ajándékkul. A „Pesti Hirlap“ kiadóhivatala (Budapest, V., Váci körút 78. szám a.) mindenkinek szívesen

küld mutatványszámokat úgy a „Pesti Hirlap“-ból, mint a „Párisi Divat“ nevű pompás kiállítású heti divatlapból, melyet a lap előfizetői féláron rendelhetnek meg. A „Pesti Hirlap“ előfizetési ára az október—decemberi negyedévre 3 frt 50 kr., a „Párisi Divat“-tal együtt 4 frt 50 kr. Aki újonnan lép az előfizetők sorába, megkapja a szeptember végével kezdődő kitűnő francia regény folytatásait, valamint decemberben a „Pesti Hirlap Naptára“-t.

— **Az álnevek.** Előkelő személyiségek, mikor utazásaik alatt ismeretlenek akarnak maradni, vagyis „inkognito“ utaznak, rendszeren költött nevet használnak. Az ismeretlenül maradás ugyan rendszeren nem sikerül, de annyit elérnek vele, hogy az ünnepléses fogadtatásokat elkerülik. Ferencz József királyunk és a királyné Hohenembs gróf és grófné név alatt szoktak utazni, de a királyné, mikor teljesen ismeretlen akar maradni, a miss Nicholson nevet is használja. Az angol királyné inkognito neve Balmoral grófné; a belga királyi páré Flandern vagy Ravensein gróf és grófné; Umberto király a Monza gróf név alá rejtőzik, neje Margit királyné, a Greissonney grófné névvel, Milán király pedig a Takova gróf névvel él. Vilmos német császárnak, aki egyáltalán nem barátja az inkognitónak, nincs ily álneve, de fiai, Vilmos trónörökös és Eitel Fritz herczeg gyakran utaztak már Ravensberg gróf név alatt. Napoleon Viktor herczeg, a francia trónkövetelő, Montfort grófnak nevezi magát inkognitóban, az egyszerű Moulton név alatt igen gyakran a walesi herczeg rejtőzik, leánya, Maud herczegnő, heteken át élt egy kertészlakban miss Mills név alatt. Beatrix herczegnő, az au-

— **Az ezredéves kiállítás** alkalmából általános elismerésben részesült Kajári Dezső (Budapest, Dorotya-utca 9. sz.) kizárólagos karlsruhadi czipőraktára, hol nők, urak és gyermekek részére a legkittünőbb és legjutányosabb árak nagy választékban kaphatók és mérték után készíttetnek.

Meteorologiai jelentés szept. 20-tól szept. 23-ig.

Nap	Óra	Légnyomás 700	Hő	Szél iránya és erőssége	Borulat	Csapadék	Hő napi max. min
20	7	60.9	+11.0	—	0	—	
	2	56.0	+28.0	S ₁	1	—	+28.7 +11.0
	9	56.8	+16.6	SW ₁	1	—	
21	7	57.2	+14.8	—	8 ● ny.		
	2	54.0	+19.1	N _{1/2}	10 ● 8.0		+24.0 +12.0
	9	56.2	+12.8	—	10 ● 3.7		
22	7	57.7	+12.4	—	10 ● 0.4		
	2	58.7	+16.0	NW ₁	4	—	+16.1 +5.2
	9	61.2	+10.6	—	7	—	
23	7	62.3	+7.5	—	0	—	
	2						
	9						

Kilátás: Derült, melegedő idő; később újra borulás.

* A légnyomás tenger színére van átszámítva. — Hő C° fokokban. Szél iránya: N = észak, S = dél, E = kelet, W = nyugat. Szél erőssége = 1—10-ig. Borulat foka = 1—10-ig. Csapadék mennyisége milliméterekben értendő. ● = eső, * = hó, ▲ = jég, Δ = dara.

Irodalom.

Mokány Berozi Viselt Dolgai.

Domszögi és bugaczi Mokány Berczi, közeletünknek úgy mondhatni ez egyik legkedveltebb alakja, e czim alatt „Az én viselt

dolgaim“, külön kötetten áll ki a „placra“, vagy a „gyöpre“, ahogy jobban tetszik, vagy magyarosabban hangzik; tehát semmiképpen sem a „porondra“. A külön kötet egyedüli és főhőse természetesen ő, a nőmös Bertalany ur, kizárólag ő, amint hogy ennél külön tárgyat nem is találhatott volna, de nem is keresett.

Hasonlóképp vélekedik a magyar közönség is, mely Mokány ur szereplését olyan élénk figyelemmel és tagadhatlan szeretettel kíséri a Borszem Jankóban, már meglehetősen számu évek óta. Megnyilatkozásai a politikáról, művészetről, társadalomról, közeletünk minden nevezetesebb mozzanatáról; sajátos fölfogása, mely lehet nyers, de mindig jóízű, vidám, és mindenképp magyar; gyöngéd hajlandósága, melyek azért erővel teljesek a kutya, a ló, no meg az asszony, de különösen a kártya iránt — az olvasó közönség legelőkelőbb figyelmét bírják.

Nagyon természetes, hogy így ez a kötet, melyben születésétől fogva java életkoráig együtt van hű tükörképben, mert saját elbeszélésében, a derék Bertalany ur egész eddigi élete: rendkívül nagy és rokonszenves érdeklődésre számíthat a magyar olvasó közönségben.

És erre az érdeklődésre joggal számít az alak megteremtője, élményeinek hűséges krónikása is, aki tudvalevőleg nem más, mint Porzó, avagy a Borszem Jankó szerkesztője, igaz nevén Ágai Adolf. És számítása nem arra vonatkozik, hogy nagyon olvasott, nagyon kapós, sok kiadást megelő legyen e műve is, mert azt ő már minden előző többi munkájánál megszokta.

De számít arra kétségkívül, hogy az apró, szétszórt rajzokból egy hatalmas, egy nagy festményre megalkotott alak mély, erkölcsi hatást fog gyakorolni — bizonyos irányban. Mert Mokány Bertalan ur amellet, hogy főérdeme a kedves, mulatságos, jóízű pajkosság, duhajos szeretetreméltóság, egyuttal tanulságos is, melyreható, erős szatirája a pókhendiségnek, a nyersségnek, a honi chauvinistaságnak és mindannak a rossz, vagy legalább is ferde tulajdonságnak, mely fajunk bizonyos osztályának egyéb kitűnő tulajdonságait jelentékeny mérvben ellensúlyozza, vagy éppen lerontja.

Bertalany ur szereplésének nagy része van abban, hogy ezek a tulajdonságok mind jobban ritkulnak, — nagy hasznára az egész magyarságnak, de különösen annak az osztálynak, melyben ezeket a vonásokat eddig bizonyos szeretettel tartották fenn. S nem lehetetlen, hogy a nagynevű szerzőt ép ez vezette az önálló kötet kiadására, hogy a kihalóban levő tyipust fixirozza, megmentsse legalább az emlékezetnek.

S bármennyit gyönyörködött is a magyar közönség Mokány ur kedvességén, faja fogytán nincs mit busulnia. Mert hogy gyönyörködött benne, az kétségtelen, még pedig sajtósági bizonyítékoknál fogva. Daczára a torzításnak, melylyel hatott, olyan kedvesen behizelgő tudott lenni, hogy sokan virtust csináltak belőle, hogy az ő modorát, öltözékét, beszédmódját utánozzák, s egy ideig attól lehetett félni, hogy a karrikatura teljesen célzott téveszt és inkább hódít a rüpkéségnek, semmint attól elrettentene — bizonyos embereket. De az nem ártott meg, mert így a karczolat csak ismertebb lett és elevenül annál jobban hatott.

Most már egészen fogyóban van a fajtája, de nem kiveszében. Az erős, olykor az elevenig ható torzítástól a „Mokányok“ meg-

ijedtek és kezdtek magukra ügyelni. Ellenőrizték önmagukat a Bertalan ur rikktásainak hallatára, és megtanulták belőle megérteni a haladó kor szavát. Mokány urnak vannak kitűnő tulajdonságai, a selejtesek mellett, mert gőgje daczára jó ember; büszkesége nem akadályozza meg abban, hogy a más fajta ember jó tulajdonságait is megtanulja; a művelődés elől el nem zárkózik, amit sok utazása, nagy (bár mindig magyaros) nyelvtudása is élénken bizonyít; de ő tulajdonságai: a dulakodás szeretete nála csak elfojtott vitézség, amely „kikéredzkedik beöle”, és sokkal erősebb, semhogy amazok az európai erények külön megfigyelés nélkül is észre volnának vehetők.

Nagy, nevezetes és hasznára jelentékeny hazafias cselekedetet végzett, s végez még részben most is Mokány ur, még pedig vidáman, néha „szaftosan”, könnyedén, úgy hogy az olvasó, míg kaczag rajta, észre sem veszi, hogy egyuttal javul.

Ez magyarázza meg rendkívüli hatását, nagy népszerűségét ez alaknak, és alkotója érdemeit.

Az „Athenaeum” r. t. teljesen méltányolva a könyv előre látható nagy népszerűségét, 167 pompás, vidám rajzzal, melyek mind a bold. magyar mester Jankó János művészetét dicsérik, gazdagon szereltette fel a könyvet, és gyönyörűen színezett borítékkal ellátva adta ki. Ára a 20 ívnél többre terjedő kötetnek 2 forint.

Piaczi árak.

Nagy-Enyed, 1896. szeptember 20

Buza legjobb	1	véka	1-05
„ közepeszerű	„	„	— 90
Kétszeres legjobb	„	„	— 80
„ közepeszerű	„	„	— 70
Rozs legjobb	„	„	— 70
„ közepeszerű	„	„	— 65
Zab legjobb	„	„	— 40
„ közepeszerű	„	„	— 35
Kukorleza (tengeri)	1	véka	— 80
Burgonya	„	„	— 35
Széna legjobb	egy szekér	„	5.—
Szalma legjobb	„	„	2.—
Bikkfa 1 köbm. keresztirányú nélkül, 1 m. hosszú	„	„	3-50
Cserfa 1 „ „ „ „ „ „	1	„	3-20
Tölgyfa 1 „ „ „ „ „ „	1	„	3-50
Faszén kemény	egy hektoliter	„	1-70
Marhahús	1 kilogramm	„	— 36
Sertéshús	„	„	— 44
Szalonna	„	„	64—72
Disznózsír	„	„	— 75
Vöröshagyma	„	„	— 10
Fokhagyma	„	„	— 10

Csarnok.

Régi történet.

— Irta: Marossy László. —

Régi dal, új szöveggel, melynek tárgya a nagyzás, tulságba ereszkedés. Talán egy nemzetnél sem haladt úgy előre a romlás, mint nálunk. Ne ijedjenek meg olvasóim, nem fogom untatni vonal-feletti, eget s államföket rázó, hangzatos tárczával; inkább csak a „hírek”-ből fogok néhányat összefoglalva, kibővíteni.

Igen híres család volt az a Mártonfi Antal. Még most is megvan a hajdani dicsőség maradványa és hirdetője az ódon kastély góthizlésű, félkör ablakaival. Jelenlegi gazdájáról csak később szólok. Míg az öreg „Anti bácsi” — így szoktuk mondani — volt az elődi kastély és a körülötte elterülő uradalom birtokosa, igen jó hirben állott a család. Hej! Boldog idő is volt az! . . .

Emlékszem még reá, midőn kaszás, kapás alakok zsongtak a kastély előtt. Anti bácsi pedig a diszteremben függni szokott, drágakövekkel kirakott kardját felkötve, s diszmagyarban (a mit most nálunk, czilinderes világban, megbámulnak) osztá ki rendeleteit, s az a sok száz ember, még a nagy kalapszélű, nevének ellenkező tulajdonságáról ismeretes Bornemissa kántor uram is, ugyan csak sürgött-forgott a zajongó nép között, s néha kihallatszott a falu énekesének hegy levétől megviselt hangja. Nem sokáig gyakorlák magukat a szerény fegyverű, de bensőleg annál erősebb, tüzesebb emberek, kik az ekevas mellől elhivattak, hogy a nemzet egyedüli kincseért, a szabadságért, a sikra szálljanak. . . . Menni kellett.

Szomorú, de dicső kor volt ez, és vérrel van bevésvé a nemzet emlékébe e két szám: „48.” Elestek sokan, köztük az a jó humoros, élő adomatár: Anti bácsi; és Bornemissa kántor úr még most is mesél a régi jó időkről, persze Hány János módjára, s panaszkodik, hogy nyugdíja kevés „halbseidlira” is.

Anti bácsi utóda volt az én játszó pajtásom, a ferde nevelő Gerő. Alig cseperegett fel a gyerek, alig csúszott át a jurista életen, a nagy rokonság betolta szolgabírónak. Nem volt nehéz állomás, s fizetése elég volt a konyhára.

Most még csak a jó parthie volt hátra. Elment hát az én Gerő barátom asszonyvásárra a pesti jogász- és nőegyleti bálókra. Igen „látogatott”-ak ezek az „országos” vásárok. Van ott tünök is elég, kik referálnak a nőknek a férfiak állásáról, melynek jövedelme elég az ékszerre, mulatságra, nyugodt életre; beszámolnak a férfiaknak a „mamák” által kiécsogott, nagy suttymomban utána járt hozományról. Meg is kötött az alku Szármay Irma kisasszonnyal, ki ő nemes családból való. (Akkor még adtak a nemességre és rangra is a férfiak.) Valahol a Szepességben van neki, mint egyetlen Szármay utódnak, nagy „kastélya”, roppant, ezrekre menő földbirtoka, mely mind ő reá néz, s meglehetősen kárpótolja a sors által megtagadott, mulandó testi szépséget. Különbösen igen „művelt”, tud francziául beszélni, a sógor nyelvét is érti, ami fő. Mily roppant szerencse. Nosza, rajta! Feltűzelték Gerő barátomat. Meg kell ragadni a szerencsét. Jött a kérő Szármayékhoz, úri batárban, s szerencsés válaszzal mentek el. Hét vármegyére szól a fényes lakodalom. Nehány hét mulva találkozom a boldog férjjel.

— No Gerő, hogy van a kis feleség?
Összeránczolta szemöldökeit, s mérgesen dobbantott lábával.

— Én csak megházasodtam, de nem nőstültem.

— Még oly szeszélyes teremést sohasem láttam; már fizetésemre kért kölcsönt Árontól jó kamatra. . . .

— Micsoda? — kiálték. — Hát nincsen neki semmi vagyona? Hiszen azt beszéltek, hogy uradalma, kastélya van.

— Van, igaz, mind a kettő, s a telekkönyvben rá is van iratva, de a teher, adósság elnyeli. Dobra kerül a jövő hónapban, s nekem kell az egész Szármay pereputtyot táplálnom. Saját hibám! estem a verembe, s most senki sem húzhat ki. Ne sajnálj; megérdelem.

— Szegény ember! — gondolám magamban. Hogy megtörte ez a botlás.

Értesíttem később róla, hogy papucskor-

mány alatt áll, s a Szármay birtok pedig dobra került.

Nehány év mulva útam Mártonfi Gerő szolgabíró székhelyén vitt keresztül. Betekinték hozzá.

Mindjárt láttam, hányadán áll a dolog. Majdnem könybe lábadtak szemeim. Az a sok adósság által egészen megingatott ingatlan nem sokáig győzheti e fényűzést. A kis Mártonfi csemeték mellett nevelődő Poroszországból, és nevelő, kik alig bírnak az elkényeztetett gyermekekkel. Iszonyu zsvaj, láрма.

Elém jön az én „boldog” barátom. Tiszta ősz ember. Szemeim mereven függnek rajta.

— Hát te hogy tudtál így elváltozni? — kérdelem.

— Hagyd el, barátom. A családi gond, hivatalos bajok. Roppant sokba kerül az élet; éppen most fizetem ki a szakácsot, kertészt, szobaleányt, mindenkit. Nézd, üres a pénztárczám.

— Az baj! Hát nőd hol van? — kérdelem tovább.

— Bent van a szalonban, szivarozik s regényt olvas.

— U . . . ú . . . gy? — hebegem.

Pusztuló, bukóféiben levő család. Szegény Gerő! Rövid ideig időzök, mert valami ürügy alatt eltávoztam. Fájtnézni cifra nyomorúságukat.

Nehány év mulva sokat hallottam a szép Mártonfi nővérekről; a lapok „hymen” rovatát azonban hiába fűrkésztem, ők nem boldogitanak senkit szerelmükkel. Efelka, az idősebb, anyja tulajdonait öröklé. Büszke, nem annyira szellemre, mint kényelmes, fényűző életre vágyott. Irén pedig atyja sajtóságait bírta. Belebolondult egy irnokba, kit atyja elcsapott. Az után búsul mindig. Mindkettőnek sok kéréje volt, de mint Mártonfiné mondá:

— Az én leányom bizony nem fogja magát még szolgabíróhoz se lealacsonyítani.

Szegény kérék, kosarakkal távoznak. Egyik nap átfutván a lapokat, Mártonfi nevén akadt meg szemem. A keze alá bizott pénzek körül hiba van. A lap megjegyzi, hogy e hirt „fenntartással” közli.

Pár nap mulva gyászlevelet kaptam. Két köny csillogott szememben, midőn elolvastam. Szegény Gerő, tudtam, hogy ez lesz a véged.

„Rövid szenvedés után meghalt.” Hogy hazudott az a fekete, gyász-szegélyt levél! Évek óta szenvedett szegény, magába fojtva bánatát. Családi bajok bántották, s az, hogy leányait nem adhatá férjhez, mert nem volt elég hozományuk, ami főkérdés. A természet által adott szépségeik pedig elenyésztek. Kezdtették már a Mártonfi lányokra a „vén” jelzőt mondani.

A rossz nyelvek később arról is beszéltek, hogy Gerő sok pénzt sikkasztott el, mely keze alá volt bizva. Sajnáltam a támasz nélkül maradt családot, melyet a nyomor mellett a szegényen is ért.

De Mártonfinét nem igen bántotta a bű. Egyszer csak elszökött leányai mellől. Megdöbbentő volt e hír. Hogy tehet ilyent egy anya? A kényelemhez szokott, ékszer, s kevés pénzzel bíró lányok felmentek a sok vén leánnyal bíró Budapestre. Ott reménykedtek férj után. Hogy a fővárosban laktak, azt csak akkor tudtam meg, midőn a lakás-változtatás bajaival küzködven, egy jó levegővel bíró 4-ik emeletre költöztek. A sors összehozott velük. . . . Igen sajnáltam

őket. Irén és Etelka a régi. Ez utóbbinál még most is megvolt a jó kedv.

— Hát a mama? — kérdém.

— Ő is itt van a fővárosban. Holnap lesz az esküvője.

— Mi... csoda? — kérdem megdöbbenve. — S kivel?

— Biz' ő hírlap utján jutott valami biztosítási hivatalokhoz, kinek kevés óvadék kell, s azért elvette a mamát.

— Ugy! — kiáltám. Furesza ez a sors. Férjet ad a mamának, s a leányai pártában maradnak.

Különben jobb ez így nekik, jobb lassan elhervadva sirba jutni, mint egy oly férj mellett szenvedni, kit nem szeretnek, ki talán pénzükért vette volna el őket.

Szerkesztőség:

Dr. MAGYARI KÁROLY. TÖRÖK BERTALAN.

Kiadók: Cirner és Lingner.

Cirner és Lingner könyvnyomdája, Nagy-Enyeden.

Foulard-selymet 60 krtól 3 frt

35 krig méterenkint — japáni, chinai stb. — a legújabb mintázzal és színekben, u. m. fekete, fehér és színes HENNEBERG-selymet 35 krtól 14 frt 65 krig méterenkint, sima, esikos, kockázott, mintázott damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőségben és 2000 szín és mintázzal stb.) a megrendelt áru postabér és vámmentesen a házhoz szállítva, mintákat postafordultával küld: HENNEBERG G. (cs. kir. udvari szállító) selyemgyára ZÜRICHBEN. Svájcba ezimzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó Magyar nyelven írt megrendelések pontosan elintéztetnek. (2).

Alsófehérvármegye főispánjától.

Sz. 745—896.

főisp.

Pályázati hirdetmény.

A kormányzatomra bízott Alsófehérvármegye központi tisztviselő karában egy aljegyzői és a pénztárellelőri állás az őszi rendes közgyűlésen betöltendő lévén, ezen állásokra ezen a pályázatot hirdetek és felhívom mindazokat, kik ezen és pedig az aljegyzői 850 frt évi fizetéssel és 150 frt lakbérrel, vagy az ellenőri 850 frt évi fizetés, 150 frt lakbér illetményekkel egybekötött állások valamelyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt és családi állapotukat, eddigi alkalmaztatásukat, úgy az 1883. évi I. t.-cz. 3. §. és illetőleg 19-ik §-ában előírt képzettségüket igazoló okmányaikkal felszerelt pályázati kérvényeiket hozzám folyó évi október hó 15-ig terjesszék be.

Nagy-Enyeden, 1896. szept. 16.

Zeyk Dániel,
főispán.

851 1—3

Két

butorozott szoba

kiadó.

Hol, megmondja a kiadóhivatal.

A Salmen-féle porond-utcai

HÁZ

eladó. Értekezhetni Cirner J. Józsefnél.

849 1—1

2704—896 tkv.

Árverési hirdetmény.

A nagyenyedi kir. járásbírósa mint telekkönyvi hatóság által a nagyenyedi ev. ref. Bethlen-főiskolának Germán Juon I. Mihaila hagyatéka elleni végrehajtási ügyében végrehajtató kérelmére a végrehajtási árverés 300 frt tőke, ennek 1896. évi január hó 1-én napjától járó 6% kamatai, 45 frt 44 kr végrehajtási már megállapított, valamint jelenlegi 8 frt 60 kr és a még felmerülő költségeknek kielégítése végett végrehajtást szenvedő Germán Juon I. Mihaila hagyatékát képező, a m.-gezei 138 sz. tjkvben foglalt A+ 344 2, 345 1, 413, 536, 829, 932, 933, 1139, 1445, 1496 2, 1617 hr. sz. ingatlanaira 860 frt megállapított kikiáltási árban elrendeltetett.

Az árverés 1896. évi október hó 21-ik napján délelőtt 9 órákor Maros-Geze községben fog megtartatni.

Árverezni szándékozók, végrehajtató kivételével, taroloznak az ingatlanok becsárának 10%-át készpénzben, vagy óvadékképes értékpapírban letenni.

Vevő köteles a vételért az árverés jegeire válto után 3 egyenlő részletben, 30, 60, 90 nap alatt, minden egyes vételári részlet után az árverés napjától 6% kamatokkal együtt, a nagyenyedi kir. adóhivatalnál mint bírói letéti pénztárnál lefizetni.

A bánatpénz az utolsó részletbe fog beszámíttatni. Az árverési feltételek a hivatalos órák alatt ezen kir. járásbírósa mint telekkönyvi hatóságnál és Maros-Geze község előjáróságánál tekinthetők meg.

A kir. járásbírósa, mint telekkönyvi hatóság.
Nagy-Enyeden, 1896. június 30.

Csernátóni Vajda Péter,

847 1—1

kir. járásbíró.

Alsófehér vármegye főispánjától.

Sz. 727—1896. főisp.

Pályázati hirdetmény.

A kormányzatomra bízott Alsófehér vármegye marosújvári járásban megüresedett járási főszolgabírói, továbbá a vármegye tisztikarában ürese-

désben álló két szolgabírói állásra ezennel pályázatot hirdetek és felhívom mindazokat, akik ezen, és pedig a járási főszolgabírói 1100 forint évi fizetéssel, 200 frt lakbérrel, 150 forint irodartartási átalánnyal, 200 frt uti átalánnyal; a szolgabírói egyenként 800 frt évi fizetéssel és 150 frt évi lakbér illetményekkel egybekötött állások valamelyikére pályázni óhajtanak, hogy kellően felszerelt és életkorukat, családi állapotukat, eddigi alkalmaztatásukat feltüntetve, továbbá az 1883. évi I. t.-cz. 3-ik §-ában előírt képzettségüket igazoló folyamodványaikat hozzám folyó évi október hó 15-ig terjesszék be.

Nagy-Enyeden, 1896. szeptember hó 15-én.

Zeyk Dániel s. k.

844 3—3

főispán.

Ajánlok felenyedi rak-táromból első osztályu

TEGLÁT

1000 drbként 13 frtért.
Megrendeléseket elfogad szentkirály-utcai faraktári irodám.

N.-Enyeden, 1896. szept. 7.

Tisztelettel
KLEMM PÁL.

841 3—5

Csak 4 frt 50 krért
szállítom világhírű

„BOHEMIA“

harmonikámot hosszu billentyűkkel és valódi gyöngyház díszítéssel.
Ezen harmonika 2 dupla fuvóval és 11 ránczos, erős fuvóval bir összetörhetetlen ércsarkokkal. — A hangok egyes lemezekre vannak alkalmazva, miért is a harmonikának gyönyörű, orgonához hasonló hangja van.

40 hangu	2 Reg.	15 1/2	×	38 cm nagy	4 frt 50 kr.
60	3	17	×	34	5 " 50 "
80	4	17 1/2	×	34 1/2	6 " 50 "

Iskola ingyen, portó és csomagolás 60 kr. Képes árjegyzékek ingyen.
Schuster C. A. harmonika gyáros Grasslitz (Csehország).
Szállítás csak utánvétellel. Csere megengedtetik. Viszontárusítók kerestetnek.

A brassói portland-czement-gyár

ajánlja legkitűnőbb

Portland-czementjét

felelősség mellett folyton egyenlő és teljesen megbízható minőségben, bármely vasuti állomáshoz szállítva, a legolcsóbb árban.

Nagy-Enyeden kapható: WINKLER JÁNOS urnál, ahol

Román-czement

mindig a legjobb minőségben található.

809 5—10

Karácsonyi ajándékkul a „Pesti Hírlap” nagy hépes Naptára.

PESTI HIRLAP

POLITIKAI NAPILAP

Példányszám 50,000.

Mutatványszámokat ingyen.

Munkatársak:

Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, dr. Kenedi Géza felelős szerkesztő, Borostyáni Nándor, Kozma Andor (Koboz), Morgenstern Gusztáv, Murai Károly, Sas Ede, Kóbor Tamás stb.

Előfizetési díj:

Csak PESTI HIRLAP		PÁRISI DIVAT-tal együtt	
Egy évre	14.—	Egy évre	18.—
Fél évre	7.—	Fél évre	9.—
Negyed évre	3.50	Negyed évre	4.50

Minden hóban jegyzéknapló.

Kiadóhivatal: Budapest, váczi-körut 78. szám.

486 1-2

Báli, menyasszonyi öltözetek.

Egyszerű öltözetek párisi izléssel.

MUTATVÁNYSZÁM INGYEN!

PÁRISI DIVAT

Megjelenik hetenként egyszer.

Szines élő modellek után készült fény-nyomatu képekkel, szabásrajzok, kézimunkák, illusztrált regények stb.

Takarékosság izlés mellett.

Kimerítő magyarázat.

Legsebb és legolcsóbb magyar divatlap.

Előfizetési díj:

csak PÁRISI DIVAT		PESTI HIRLAP-pal együtt	
Egész évre	8.—	Egész évre	18.—
Fél évre	4.—	Fél évre	9.—
Negyed évre	2.—	Negyed évre	4.50

Kiadóhivatal: Budapest, váczi-körut 78. sz.

846 1-2